

Lietuvos Respublikos
švietimo ir mokslo
ministerija

Pagrindiniai klausimai:

- Ar Lietuvos jaunimui svarbi demokratija?
- Kaip Lietuvos gyventojai supranta demokratiją?
- Kaip jaunoji karta vertina buvusią sovietinę sistemą?
- Ar jaunajai kartai būdingas polinkis į autoritarizmą?
- Kiek Lietuvoje tikrų demokratų?

AR JAUNOJI KARTA DEMOKRATIŠKA?

Demokratinės valstybės stabilumas priklauso nuo to, ar demokratiją brangina šios šalies žmonės: ar jiems svarbu gyventi demokratinėje šalyje, ar jie tiki, kad demokratija tinkamiausia santvarka jų šaliai, ar, priešingai, jie yra linkę paremti autoritarinę valstybės valdymo formą. Jei valstybėje daug autoritarizmo šalininkų, sunku tikėtis, kad tokia šalis ilgai išliks demokratiška, nes demokratiškų rinkimų metu žmonės patys bus linkę paremti demokratijos idealų nepaisantį lyderį.

Sociologinių tyrimų duomenys ne kartą patvirtino, kad Lietuvos visuomenė pasižymi gana dideliu polinkiu į autoritarinio lyderio valdžią (Rose, 2001, Valionis, 2001, Ramonaitė, 2006). Lietuviams taip pat būdinga ir gana stipri nostalgija sovietiniams laikams bei didelis kritiškumas dabartinės santvarkos atžvilgiu – dabartinę politinę santvarką Lietuvos gyventojai vertina ne ką geriau nei sovietinę politinę sistemą (Ramonaitė ir kt., 2007).

Ar tokios nuostatos būdingos tik vyresnio amžiaus žmonėms, išugdytiems sovietinio režimo laikais? Ar šiuo požiūriu skiriasi vyresnio amžiaus žmonių ir jaunosios kartos, gavusios visai kitokį – demokratinį pilietinį auklėjimą, nuostatos? Kitaip tariant, ar posovietinė karta, išugdyta po Sovietų Sąjungos žlugimo, labiau remia demokratiją nei vyresni žmonės? Atsakymus į šiuos klausimus leidžia pateikti 2005 m. rudenį atliktas „Lietuvos pilietinės visuomenės žemėlapis“ tyrimas, kurio rezultatai pateikiami šiame leidinyje.

Pristatomame tyrime daugiausia remiamasi 2005 m. rugpjūčio – rugsėjo mėn. atliktos reprezentatyvios gyventojų apklausos „Vertybės 2005“ duomenimis. Posovietinei kartai šiame tyrime priskiriami žmonės, kuriems 1990 m. buvo ne daugiau nei 14 m., t. y. kurie pilietiškai subrendo jau nepriklausomoje demokratinėje Lietuvoje. Šioje kartoje dar skiriamos dvi grupės: jaunoji – 20–29 metų ir jauniausioji – 15–19 metų.

Išvados

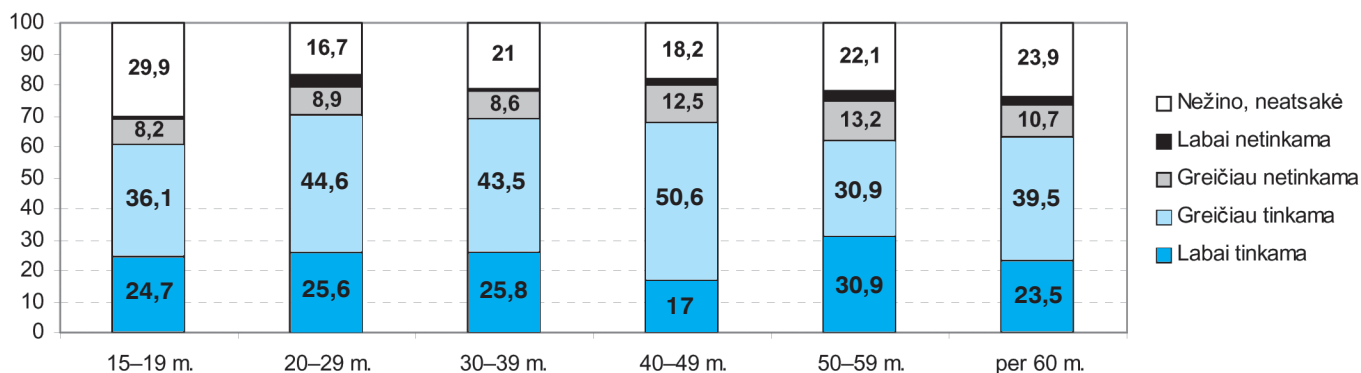
- Dauguma Lietuvos žmonių, neatsižvelgiant į amžių, teigiamai vertina demokratiją. Apie 66 proc. Lietuvos gyventojų demokratinę politinę sistemą laiko tinkama Lietuvai. Sąmoningų demokratijos priešininkų Lietuvoje tėra apie 10 proc.
- Labai nedidelė žmonių dalis demokratijos sąvoką sieja su politinėse teorijose nurodomais svarbiausiais demokratijos ypatumais – laisvais rinkimais ar piliečių teise dalyvauti valstybės valdyme.
- Daugiau nei penktadalis 15–19 metų Lietuvos gyventojų nežino, ką reiškia žodis demokratija.
- Jaunoji karta gerokai kritiškiau žiūri į buvusį komunistinį režimą nei jų tėvų karta, tačiau daugiau nei pusė jauniausiųjų apklausos respondentų apie buvusią santvarką neturi nuomonės.
- Dauguma Lietuvos gyventojų, neatsižvelgiant į jų amžių, palaiko autoritarinį lyderį, kurio nevaržo nei parlamentas, nei rinkimai.
- Tikri demokratai, t. y. tie, kurie, kad ir kokie kritiški būtų dabartinės politinės sistemos atžvilgiu, ją vertina geriau nei buvusį sovietinį režimą, sudaro tik ketvirtadalį Lietuvos gyventojų.
- Lojaliausiais demokratijos šalininkais galima laikyti 30–39 m. Lietuvos gyventojus, kurie mažiausiai linkę pritarti stipraus lyderio valdžiai ir labiausiai pritaria demokratinėi santvarkai. O jaunoji karta (20–29 m.), subrendusi nepriklausomoje Lietuvoje, nėra demokratiškesnė už savo tėvų kartą.
- Nors jauniausioji karta (15–19 m.) geriau išmano formalius demokratijos principus, ji gerokai dažniau nei kitų kartų atstovai neturi nuomonės įvairiais su politine santvarka susijusiais klausimais.

AR LIETUVOS JAUNIMUI SVARBI DEMOKRATIJA?

Tyrimo duomenys rodo, kad apie 66 proc. Lietuvos gyventojų iš esmės palaiko demokratiją – jų manymu, demokratinė politinė sistema yra tinkama Lietuvai. Jaunosios kartos požiūris į demokratiją nelabai skiriasi nuo vidurkio. Jaunoji karta, panašiai kaip ir vyresnieji, yra nuosaikūs demokratijos šalininkai: didžiausia jų dalis mano, kad demokratija yra „greičiau tinkama“ Lietuvai. Tačiau, kaip matyti iš 1 pav., mažiausiai demo-

kratijos šalininkų (manančių, kad demokratija yra „labai tinkama“ arba „greičiau tinkama“ mūsų šaliai) yra tarp jauniausios kartos (15–19 metų) atstovų. Taip yra ne todėl, kad jaunimas nepritartų demokratijai, bet todėl, kad jauniausioji karta gerokai dažniau nei kiti neturi nuomonės šiuo klausimu: beveik 30 proc. jauniausiųjų respondentų negalėjo atsakyti į klausimą, ar demokratija yra tinkama, ar netinkama mūsų šaliai.

1 pav. Lietuvos gyventojų požiūris į demokratinės politinės sistemos tinkamumą mūsų šaliai pagal amžių (proc.)

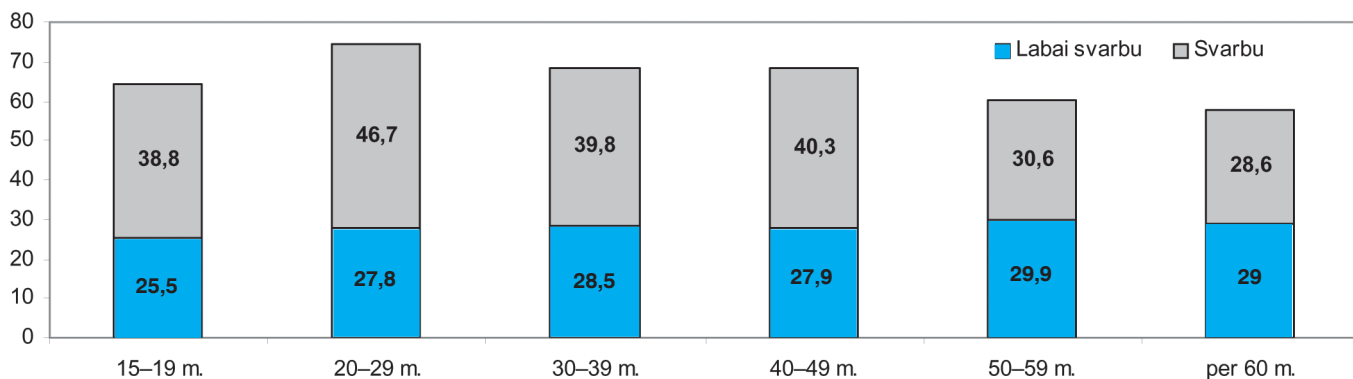

Šaltinis: Apklausa „Vertybės 2005“

Panašią situaciją rodo ir 2 pav. pateikiami duomenys apie demokratijos svarbą Lietuvos gyventojams. Viena vertus, galime matyti, kad labiausiai demokratiją vertina jaunoji posovietinė 20–29 m. karta: daugiau nei 70 proc. šios amžiaus grupės atstovų teigia, jog jiems svarbu gyventi demokratiškai

valdomoje šalyje (Lietuvos vidurkis – 65 proc.). Tačiau jaunesnieji respondentai – 15–19 m. jaunuoliai – mažiau įsitikinę demokratijos svarba. Šioje amžiaus grupėje demokratijos šalininkų yra mažiau nei vidutiniškai.

2 pav. Lietuvos gyventojų požiūris į demokratijos svarbą pagal amžių (proc.)

Šaltinis: Apklausa „Vertybės 2005“

Apibendrinant galima teigti, kad didžioji dauguma Lietuvos gyventojų yra teigiamai nusistatę demokratijos atžvilgiu: tiki, kad demokratija yra tinkama valdymo forma Lietuvai ir pripažįsta, kad jiems svarbu gyventi šalyje, kuri yra valdoma demokratiškai. Žmonių, kurie būtų sąmoningai nusistatę prieš demokratiją, tėra apie 10 proc. Tačiau ką turi omenyje Lietuvos

žmonės, kalbėdami apie demokratiją? Kaip jie supranta demokratijos sąvoką? Ar demokratija suprantama vienodai tų žmonių, kurie politinio švietimo pamokas gavo sovietiniais metais ir tų, kurie pilietinio švietimo pagrindus gavo jau nepriklausomoje demokratinėje Lietuvoje?

KAIP LIETUVOS GYVENTOJAI SUPRANTA DEMOKRATIJĄ?

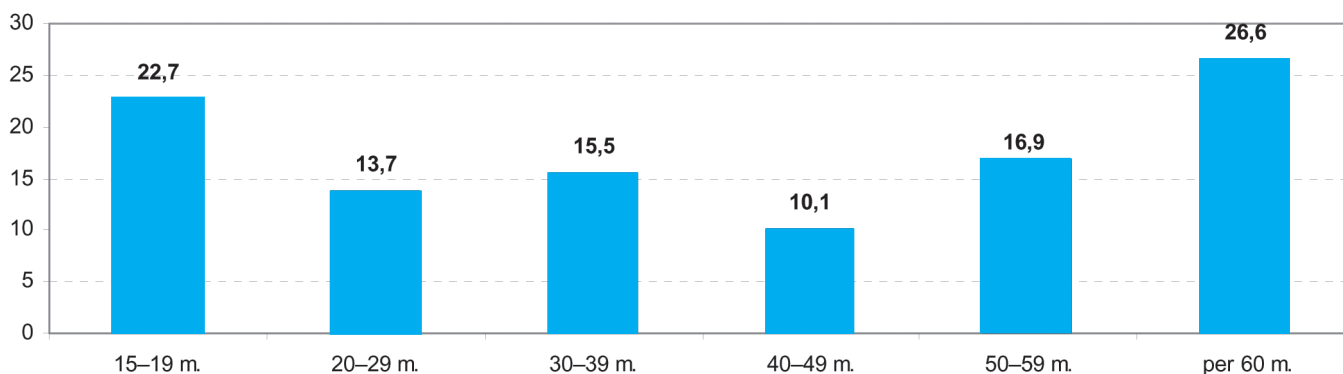
Siekiant sužinoti, kaip Lietuvos gyventojai supranta demokratijos sąvoką, kiek šis supratimas panašus ir kiek skiriasi nuo politologijos vadovėliuose pateikiamų apibrėžimų, tyrime buvo užduotas atviras klausimas „Ką jums reiškia žodis demokratija?“ Buvo siekiama, kad respondentas atsakytų savais žodžiais, nepateikiant jam atsakymo variantų. Respondento atsakymai buvo užrašomi pažodžiui, o tik vėliau grupuojami ir koduojami.

Pirmiausia svarbu pažvelgti, kiek žmonių apskritai sugebėjo atsakyti į šį klausimą, t. y. kokia žmonių dalis turi kokią nors demokratijos sampratą. Atsakymą į šį klausimą pateikė 82 proc. respondentų. Tai gana didelis procentas, turint omenyje, kad dauguma Lietuvos gyventojų nėra gavę jokių teorinių

demokratinio ugdymo pagrindų ir iki 1990 m. neturėjo tiesioginės gyvenimo demokratinėje šalyje patirties. Kita vertus, į tokį pat klausimą Nigerijoje ar Pietų Afrikoje atsakė daugiau nei 90 proc. gyventojų (žr. Bratton et al., 2004, p. 67).

Iš 3 pav. matyti, kaip sugebėjimas atsakyti į klausimą, kas yra demokratija, priklauso nuo amžiaus. Daugiausiai neatsakiusių į šį klausimą yra vyriausiųjų respondentų (per 60 m.) amžiaus grupėje: iš jų jokio demokratijos apibrėžimo negalėjo pateikti daugiau nei ketvirtadalis. Tačiau antroji grupė, kuriai taip pat sunkiai sekėsi sugalvoti kokį nors demokratijos apibrėžimą ar pateikti asociaciją, yra pačių jauniausiųjų – 15–19 metų respondentų.

3 pav. Neturinčių demokratijos sampratos Lietuvoje gyventojų dalis (proc.) pagal amžiaus grupes

Šaltinis: Apklausa „Vertybės 2005“

Politikos mokslų enciklopediniame žodyne demokratija apibrėžiama taip: „Demokratija – valstybės valdymo forma, kai valdžia kyla iš piliečių valios, įstatymus leidžia laisvais ir reguliariais rinkimais renkami tautos atstovai, valdo pagal konstitucijoje nustatytus įgaliojimus veikianti vyriausybė. Piliečių suvereni valdžia reiškia tiesiogiai arba netiesiogiai – per jų renkamus atstovus“.

Analizuojant žmonių atsakymus į klausimą, ką jiems reiškia žodis „demokratija“, matyti, kad labai nedaug žmonių demokratiją sieja su laisvais rinkimais ar kitokiomis politinio dalyvavimo formomis, nors būtent laisvi ir sąžiningi rinkimai paprastai politologų yra laikomi pagrindiniu valstybės demokratiškumo kriterijumi. Lietuvos gyventojų apklausoje nuorodos į laisvus rinkimus ar kitokias politinio dalyvavimo formas buvo labai retos: tokius demokratijos bruožus paminėjo tik apie 8 proc. respondentų. Dar 2 proc. teigė, kad demokratija jiems reiškia liaudies arba tautos valdžią.

Kaip ir galima tikėtis, dažniausiai demokratiją su laisvais rinkimais siejo jaunoji karta – respondentai iki 29 m. (žr. 4 pav.).

Tai greičiausiai lemia jų turimos mokyklinės žinios apie demokratiją, įgytos pilietinio ugdymo pamokose ar dalyvaujant pilietiniam ir tautiniam mokinių ugdymui skirtuose švietimo projektuose. Rečiausiai laisvus rinkimus kaip demokratijos bruožą nurodė vyriausioji karta – respondentai, kurių amžius viršija 60 metų.

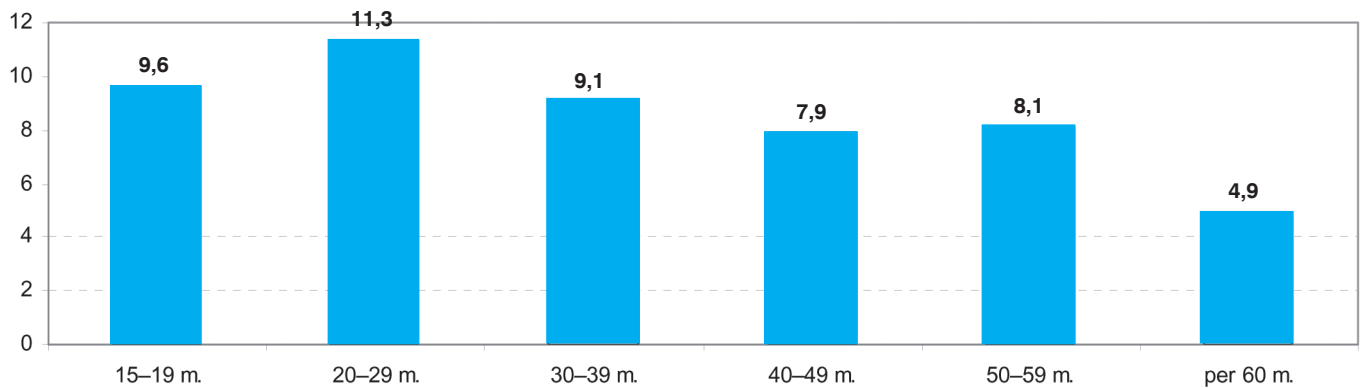
Dauguma visų amžiaus grupių respondentų demokratiją sieja su laisve arba konkrečiau – su žodžio ir spaudos laisve. Lietuvos gyventojams toks demokratijos supratimas natūraliai kyla iš demokratijos kaip priešpriešos sovietiniam režimui vaizdinio. Tačiau ši asociacija, kaip rodo kiti tyrimai, yra universali: ji būdinga tiek senosioms Vakarų demokratijoms, tiek Afrikos ar pokomunistinėms Vidurio Rytų Europos šalims (Bratton et al., 2004, Thomassen, 1995, Pereira et al., 2002, Rose et al., 1998).

Kita grupė Lietuvos žmonių demokratiją sieja su „gero valdymo“ bruožais: teisingumu, tvarka, žmonėmis besirūpinančia valdžia, t. y. su demokratijos kokybe, o ne procedūromis. Tokia demokratijos samprata būdingiausia vyriausiajai kartai

(vyresniems nei 60 m. respondentams). Kad ir kaip tai būtų paradoksalu, šie žmonės dažnai demokratiją sieja su jų atmintyje teigiamas asociacijas keliančiu A. Smetonos valdymo laikotarpiu. Posovietinei kartai tokia demokratijos sam-

prata būdinga rečiau, nors čia ir vėl galime matyti tam tikrus skirtumus tarp 15–19 m. ir 20–29 m. respondentų: pirmieji yra panašesni į vyresnes kartas, o antrieji nuo jų labiausiai skiriasi.

4 pav. Demokratijos sąvokos sąsajų su laisvais rinkimais ir politinio dalyvavimo galimybėmis pasiskirstymas pagal amžiaus grupes (proc.)

Šaltinis: Apklausa „Vertybės 2005“

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvos gyventojai labai skirtingai supranta demokratijos sąvoką ir anaiptol ne visada šios sampratos sutampa su politikos mokslų teorijose vyraujančiais apibrėžimais. Tai iš dalies apsunkina pastangas įvertinti Lietuvos piliečių demokratiškumo lygį. Paaiškėja, kad vertindami „objektyvų“ lojalumo demokratijai lygį šalyje, negalime

remtis vien tik respondentų atsakymais į klausimus apie tai, ar demokratija yra tinkama valdymo forma mūsų šaliai arba kiek žmonėms svarbu gyventi šalyje, valdomoje demokratiškai, nes atsakydami į tokius klausimus žmonės gali turėti omenyje labai skirtingus dalykus.

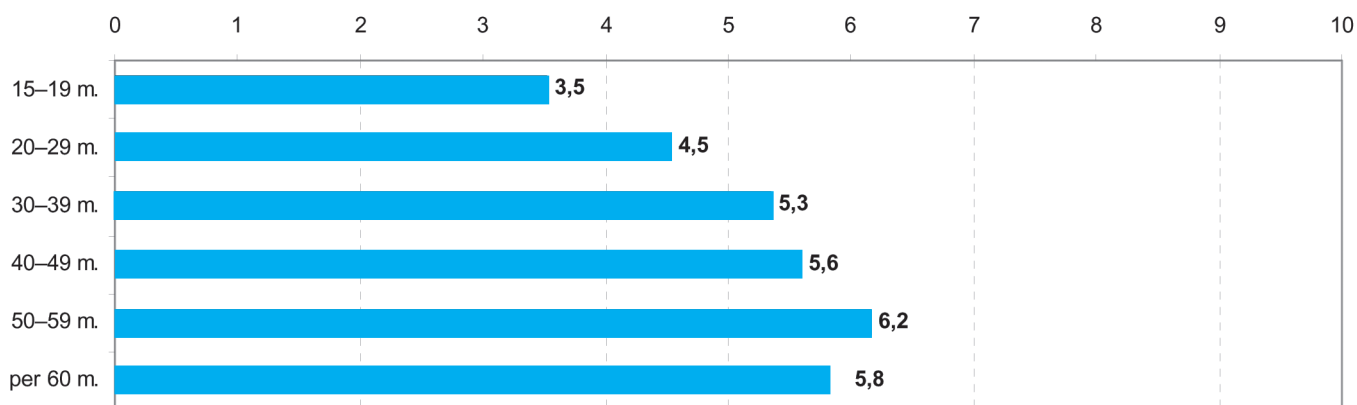
KAIP JAUNOJI KARTA VERTINA BUVUSIĄ SOVIETINĘ SISTEMĄ?

Kaip teigia vieni iš žymiausių pokomunistinių visuomeninių tyrėjų W. Mishleris ir R. Rose'as (1998), norint įvertinti pokomunistinių šalių gyventojų lojalumą naujai demokratinėi santvarkai, verčiau reikia tirti ne paramą demokratijos idėjai, bet lyginti paramą dabartinei santvarkai su parama buvusiam nedemokratiniam (komunistiniam) režimui. Jų manymu, tikrais demokratais galima laikyti tik tuos, kurie, kad ir kokie kritiški būtų dabartinės politinės sistemos atžvilgiu, vis dėlto ją vertintų geriau nei buvusį sovietinį režimą.

Apskritai Lietuvos gyventojams būdinga gana stipri nostalgija sovietiniams laikams: 2005 m. apklausos duomenimis, apie 40 proc. Lietuvos gyventojų teigiamai vertina buvusią komunistinę sistemą, 2006 m. tyrimo duomenimis, daugiau nei 42 proc. gyventojų sutinka su teiginiu, kad sovietiniais laikais gyventi buvo geriau nei dabar Lietuvoje (žr. Ramonaitė ir kt., 2007).

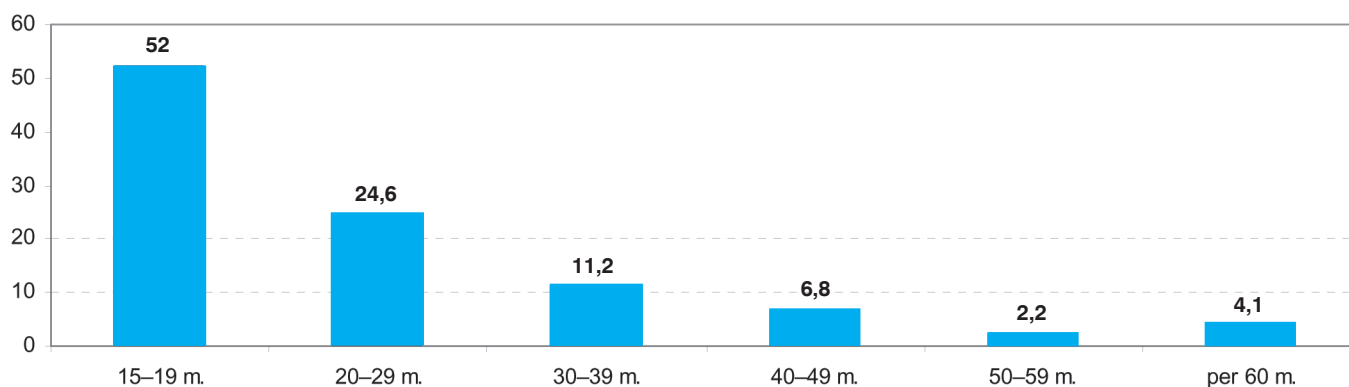
Ar jaunajai kartai, kuri jau nebeatsimena sovietinių laikų arba juos atsimena labai menkai, būdinga mažesnė nostalgija sovietiniam režimui? Į šį klausimą leidžia atsakyti 5 pav. pateikti duomenys, kurie rodo, kaip žmonės vertina buvusią komunistinę sistemą 10 balų skalėje, kur 1 reiškia „labai bloga“, o 10 – „labai gera“ (grafike pateikiami vertinimų vidurkiai). Iš duomenų matyti, kad geriausiai sovietinį režimą vertina 50–59 m. žmonės. Šiek tiek blogiau sovietinius laikus vertina vyriausioji karta, kuri geriausiai atsimena Stalino represijas, kai kurie iš jų dar mena tarpukario Lietuvos laikus. Sovietmečio vertinimas nuosekliai blogėja, kuo jaunesnis respondento amžius. Patys kritiškiausi sovietinės sistemos atžvilgiu yra patys jauniausi (15–19 m.) respondentai: jie buvusią komunistinę sistemą vertina vidutiniškai 3,5 balais iš 10.

5 pav. Buvusios komunistinės sistemos vertinimo (1–10 balų skalėje, kur 1 reiškia labai bloga, o 10 – labai gera) vidurkiai pagal amžiaus grupes

Šaltinis: Apklausa „Vertybės 2005“

6 pav. Neturinčių nuomonės apie buvusią komunistinę sistemą pasiskirstymas pagal amžiaus grupes (proc.)

Šaltinis: Apklausa „Vertybės 2005“

Kadangi matyti gana ryškus skirtumas tarp jaunosios kartos ir jų tėvų kartos nuostatų, galima daryti prielaidą, kad jaunimo politinėms nuostatoms didelę įtaką daro mokykla. Per istorijos ir kitas pamokas sužinoję apie komunistinio režimo nusikaltimus, jauni žmonės linkę neigiamai vertinti sovietinę sistemą, nepaisant to, kad iš tėvų girdi nemažai teigiamų atsiminimų. Tačiau 6 pav. pateikiami duomenys rodo gana kontrastingą ir paradoksalią vaizdą: daugiau nei pusė 15–19 metų

apklausos respondentų į klausimą „Kaip vertinate buvusią komunistinę sistemą“ atsakė „Nežinau“. Kitaip tariant, aiškia nuomonę (dažniausiai negatyvią) apie sovietinę sistemą turi tik mažiau nei pusė jauniausios kartos atstovų. Taigi teigti, kad didžioji dalis jaunimo yra kritiškai sovietinės sistemos atžvilgiu būtų netikslu, nes kritiška yra tik ta dalis, kuri turi nuomonę šiuo klausimu.

AR JAUNAJAI KARTAI BŪDINGAS POLINKIS Į AUTORITARIZMĄ?

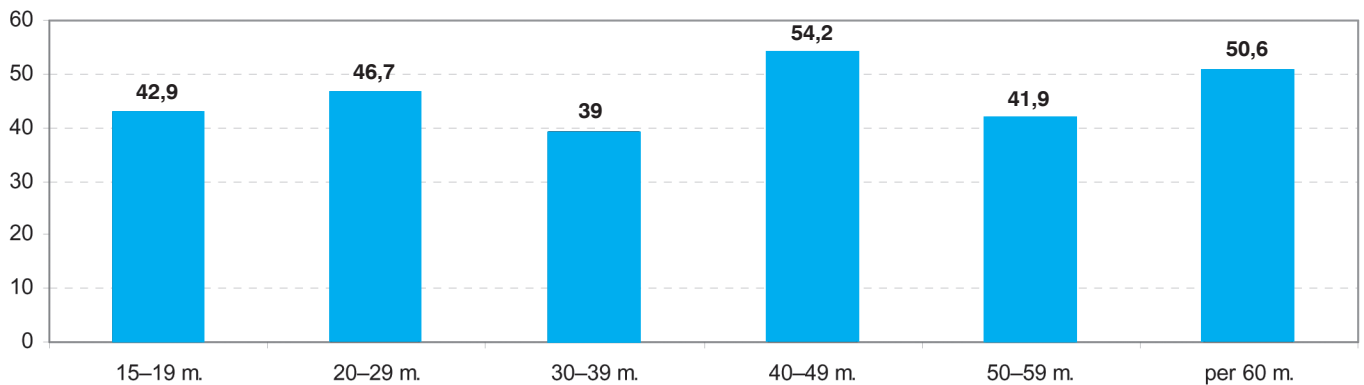
Dar vienas svarbus pjūvis, daug pasakantis apie objektyvų piliečių lojalumą demokratijai, yra jų nepritarimo nedemokratinėms alternatyvoms lygis. Tyrimuose paprastai matuojamas piliečių požiūris į dvi nedemokratinės alternatyvas – „stiprios rankos“ politiką (t. y. autoritarinio lyderio) ir kariškių valdymo. Pastaroji alternatyva Lietuvoje palaikymo nesulaukia (ją kaip tinkamą Lietuvai 2005 m. tyrime nurodė tik 9 proc. respondentų), tačiau parama autoritariniam lyderiui Lietuvoje yra labai didelė.

Parama „stiprios rankos“ politikai paprastai matuojama klausiant gyventojų, ar, jų manymu, mūsų šaliai tinkama „stipraus lyderio, kurio nevaržo nei parlamentas, nei rinkimai“ valdžia. Klausimo formuluojuose tiesiogiai neminimas nei autoritarizmas, nei diktatūra, tačiau žodžiai „nevaržo nei parlamentas, nei rinkimai“ leidžia suprasti, kad kalbama ne apie demokratišką, bet apie autoritarinį lyderį.

Į šį klausimą 2005 m. apklausoje beveik pusė (47 proc.) respondentų atsakė teigiamai, t. y. jie mano, kad tokio lyderio valdžia Lietuvai būtų labai tinkama arba greičiau tinkama. Panašūs rezultatai buvo matomi ir ankstesnėse apklausose (detalesnė žr. Ramonaitė, 2006). Pagal tokią didelę paramą „stiprios rankos“ politikai Lietuva išsiskiria iš kitų Vidurio Rytų Europos šalių.

Iš 7 pav. galime matyti, kaip parama autoritariniam lyderiui susijusi su amžiumi. Mažiausiai stipraus lyderio valdžiai linkę pritarti 30–39 m. gyventojai, o jaunosios pokomunistinės kartos nuostatos nedaug skiriasi nuo Lietuvos vidurkio.

7 pav. Parama lyderio, kurio nevaržo nei parlamentas, nei rinkimai, valdžiai pagal amžiaus grupes (proc.)

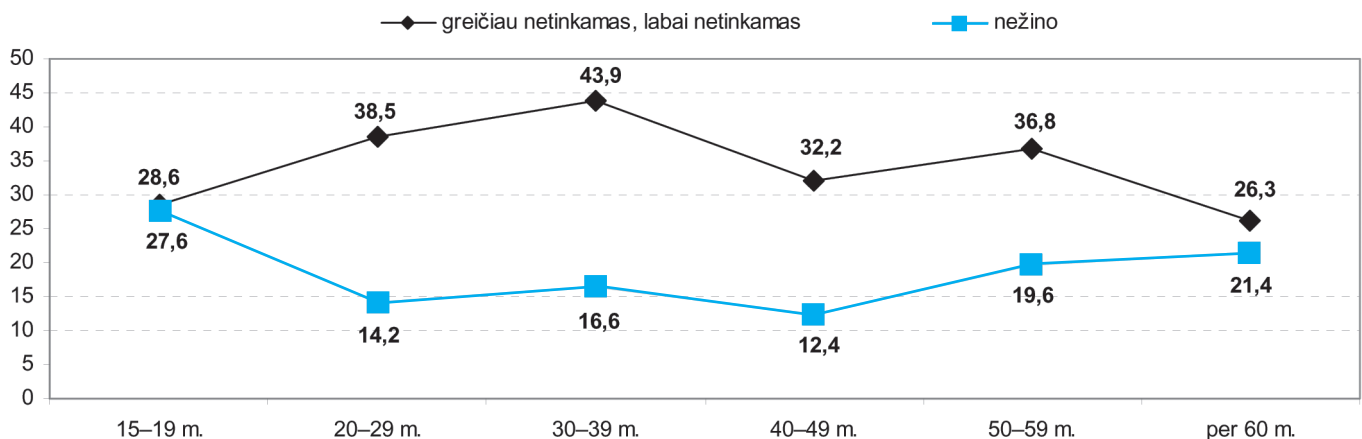

Šaltinis: Apklausa „Vertybės 2005“

Šiek tiek kitoks vaizdas atsiskleidžia, pažvelgus į duomenis kitu kampu – žiūrint į nepritariančių autoritariniam lyderiui ir neturinčių nuomonės skaičių. Iš 8 pav. galime matyti, kaip šios nuostatos pasiskirsčiusios pagal amžiaus grupes. Grafiškas rodo, kad trisdešimtmečių karta iš tiesų yra pati demo-

kratiškiausia (t. y. nepritarianti autoritarinei valdžiai), o jauniausioji karta yra „nežinančiųjų“ karta: nepritariančių „stiprios rankos“ politikai tarp šio amžiaus respondentų yra tiek pat, kiek nežinančių – šiek tiek daugiau nei ketvirtadalis.

8 pav. Požiūris į „stiprios rankos“ tinkamumą mūsų šaliai pagal amžiaus grupes (proc.)

Šaltinis: Apklausa „Vertybės 2005“

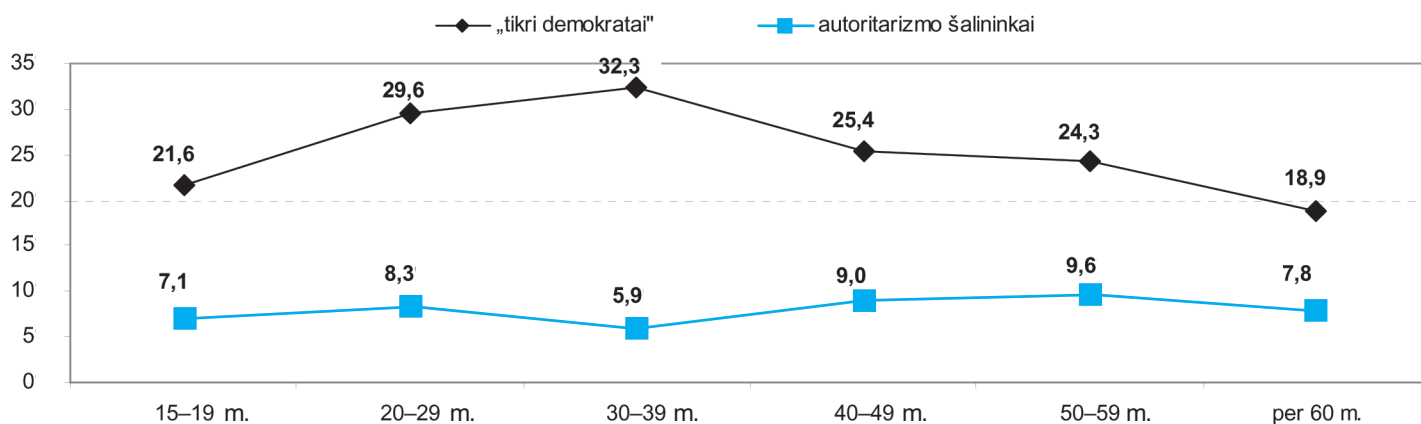
KIEK LIETUVOJE TIKRŲ DEMOKRATŲ?

Apibendrinę pateiktus duomenis, galime įvertinti bendrą „tikrų demokratų“ ir sąmoningų autoritarizmo šalininkų skaičių Lietuvoje. Tikrais demokratais laikysime tuos žmones, kurie mano, kad demokratija yra labai tinkama arba greičiau tinkama Lietuvai, ir atmeta abi autoritarines alternatyvas – kariškių valdymą ir „stiprios rankos“ politiką. 2005 m. apklausos duomenimis, tokių žmonių Lietuvoje tėra 25 proc.

Apsisprendusiais autoritarizmo šalininkais galime laikyti tuos žmones, kurie pasisako prieš demokratinę valdymo formą ir

remia kurią nors iš autoritarinių alternatyvų – kariškių arba stipraus lyderio valdžią. Tokių žmonių, kaip rodo tyrimas, Lietuvoje yra nedaug – tik 8 proc. Taigi didžioji dalis Lietuvos žmonių nėra nei tikri demokratai, nei tikri autoritarizmo šalininkai: jie arba tuo pačiu metu remia ir demokratinę santvarką, ir autoritarines alternatyvas, arba yra skeptiški visų santvarkų atžvilgiu, arba tiesiog neturi nuomonės šiuo klausimu.

9 pav. Demokratijos ir autoritarizmo šalininkai (proc.) pagal amžiaus grupes

Šaltinis: Apklausa „Vertybės 2005“

Kaip matyti iš 9 pav., autoritarizmo šalininkai gana tolygiai pasiskirstę po visas amžiaus grupes, o demokratų skaičius įvairiose amžiaus grupėse gerokai skiriasi. Labiausiai demokratiška yra „pereinamoji“, arba „revoliucinė“ (30–39 metų amžiaus) karta, mažiausiai demokratiška – vyriausioji karta (per 60 m.). Mus labiausiai dominanti posovietinė karta, deja, nėra demokratiškesnė už savo tėvų kartą. Ypač mažai lojalių demokratijos rėmėjų galima rasti jauniausioje 15–19 m. amžiaus grupėje. Šie žmonės, kurių didžioji dalis dar tebesimoko mokykloje, labai dažnai tiesiog neturi nuomonės politiniais klausimais. Tai, viena vertus, yra natūralu, turint omenyje mažesnę šių žmonių politinę patirtį ir menkesnę domėjimąsi politika. Kita vertus, tokie duomenys skatina kelti klausimą apie mokyklinio pilietinio ugdymo metodų veiksmingumą.

Tyrimo duomenys leidžia daryti prielaidą, kad pilietinis ugdymas mokykloje yra pernelyg orientuotas į teorinių žinių mokymąsi ir per mažai į refleksiją, politinės vaizduotės skatinimą ir pilietinio veikimo įgūdžių formavimą. Nors jauniausioji karta

geriau nei vyresnieji žino „teisingą“ demokratijos apibrėžimą, tačiau tai nepadaeda jiems susidaryti savo nuomonės apie politinius procesus ir neformuoja pilietinių vertybių. Didelis nuomonės jokiais su politine santvarka susijusiais klausimais neturinčiųjų 15–19 m. jaunuolių skaičius rodo, kad teorinis pilietinis ugdymas nėra pakankamas, norint išugdyti sąmoningą demokratinėmis vertybėmis tikintį pilietį.

Siekiant, kad teorinės politologinės žinios neatrodytų „sausos“ ir atitrūkusios nuo realybės, vertėtų pasisemti patirties, pvz., iš Skandinavijos šalių, ypatingą dėmesį skiriančių jaunų žmonių pilietiniam auklėjimui pasitelkiant simuliacinius žaidimus, įtraukiant mokinį į mokyklos valdymo procesą, organizuojant viešas diskusijas apie bendrąsias problemas pačiu žemiausiu (pvz., klasės) lygmeniu ir pan. Daugiau dėmesio pilietinio ugdymo metu vertėtų skirti politinei filosofijai, kuri sudarytų prielaidas geriau suvokti demokratines vertybes ir principus, ir ugdytų kritinio mąstymo įgūdžius.

NAUDOTA LITERATŪRA

- Bratton M., Mattes R.M., Gyimah-Boadi E. (2004) *Public Opinion, Democracy and Market Reform in Africa*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pereira J.C.G, Davids Y.D. and Mattes R. (2002). *Mozambicans's Views of Democracy and Political Reform: a Comparative Perspective*. Afrobarometer Paper No.22. November 2002. <http://www.afrobarometer.org/>
- Ramonaitė A. (2006) Ar demokratija yra vertybė arba kodėl lietuviams reikia stipraus lyderio? Kn. Žiliukaitė R., Ramonaitė A., Nevinskaitė L., Beresnevičiūtė V., Vinogradnaitė I. *Neatrasta galia: Lietuvos pilietinės visuomenės žemėlapis*. Vilnius: Versus aureus, 243–261.
- Ramonaitė A., Maliukevičius N., Degutis M. (2007) *Tarp Rytų ir Vakarų: Lietuvos visuomenės geokultūrinės nuostatos*. Vilnius: Versus aureus, 208 p.
- Rose R. Mishler W. and Hearpfer Ch. (1998) *Democracy and its Alternatives*. Cambridge: Polity Press.
- Rose R. (2001) A Diverging Europe. *Journal of Democracy*, 12(1): 93–105.
- Thomassen J. (1995) Support for Democratic Values. In Klingemann H.D. and Fuchs D. (eds.) *Beliefs in Government*. Vol.1. Citizens and the State. Oxford: Oxford University Press.
- Valionis A. (2001) Socialinės ir politinės vertybės. Kn. *Europa ir mes*. Vilnius: Gervelė, 83–115.

TRUMPAI APIE TYRIMĄ, KURIUO REMTASI ŠIAME LEIDINYJE

Pilietinės visuomenės instituto užsakymu 2005 m. buvo atliktas „Pilietinės visuomenės žemėlapis“ tyrimas. Tyrimą atliko mokslininkų grupė: dr. Rūta Žiliukaitė (tyrimo vadovė), dr. Ainė Ramonaitė, dr. Laima Nevinskaitė, dr. Vida Beresnevičiūtė ir dr. Inga Vinogradnaitė. Tyrimo metu buvo derinami kiekybiniai ir kokybiniai metodai: atlikta reprezentatyvi gyventojų ap-

klausa „Vertybės 2005“ (apklausą atliko rinkos ir visuomenės nuomonės kompanija „Baltijos tyrimai“) ir du kokybiniai tyrimai – „Miestelio X pilietinė visuomenė“ ir „Vilniaus m. pilietinė visuomenė“. Išsamūs tyrimo duomenys ir analizė skelbiami knygoje „Neatrasta galia: Lietuvos pilietinės visuomenės žemėlapis“ (Versus aureus, 2006).

INFORMACIJA APIE ILGALAIKĖS PILIETINIO IR TAUTINIO UGDYMO PROGRAMOS ĮGYVENDINIMĄ

Lietuvos Respublikos Seimas 2006 m. rugsėjo 19 d. nutarimu Nr. X-818 patvirtino „Ilgalaikę pilietinio ir tautinio ugdymo programą“. Įgyvendinant šią programą inicijuojami ir remiami mokyklų, mokinių, studentų, jaunimo organizacijų, muziejų, nevyriausybinių organizacijų, draugijų, asociacijų, veikiančių pilietinio ir tautinio ugdymo srityje, pilietinio bei tautinio ugdymo projektai, kuriami reikalingi mokymosi šaltiniai, vaizdinės ir kitos priemonės, organizuojami Lietuvos mokinių ir studen-

tų olimpiniai festivaliai, tobulinama mokyklų vadovų, mokytojų, jaunimo organizacijų vadovų, aukštųjų mokyklų dėstytojų kvalifikacija, inicijuojami ir remiami visuomenės tautinei ir pilietinei savimonei svarbūs kultūros ir meno kūriniai, žiniasklaidos projektai ir pan. Daugiau informacijos apie Ilgalaikės pilietinio ir tautinio ugdymo programos įgyvendinimą galite rasti Švietimo ir mokslo ministerijos tinklalapyje www.smm.lt arba adresu www.placiau.lt.

ŠVIETIMO PROBLEMAS ANALIZĖ – Švietimo ir mokslo ministerijos leidinių serija, skirta politikams, savivaldybių ir apskričių švietimo padalinių specialistams bei plačiajai visuomenei, nušviečianti kylančias ir sprendžiamas švietimo problemas. Serijoje „Švietimo problemos analizė“ pateikiama glausta, konkreti ir aktuali švietimo sistemos funkcionavimo problemų analizė. Leidiniai yra publikuojami internete adresu http://www.smm.lt/svietimo_bukle/analizes.htm.

Pasiūlymus, pastabas ar komentarus prašome siųsti Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginio planavimo ir analizės skyriaus vedėjui Ričardui Ališauskui (ricardas.alisaukas@smm.lt).

Analizę parengė dr. Ainė Ramonaitė, Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto docentė.

AR JAUNOJI KARTA DEMOKRATIŠKA?

2008-07-31. Tir. 500 egz.

Išleido Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos

Švietimo aprūpinimo centras, Geležinio Vilko g. 12, LT-01112 Vilnius.

Spausdino UAB „Arx Baltica“, Veiverių g. 142B, LT-46353 Kaunas.